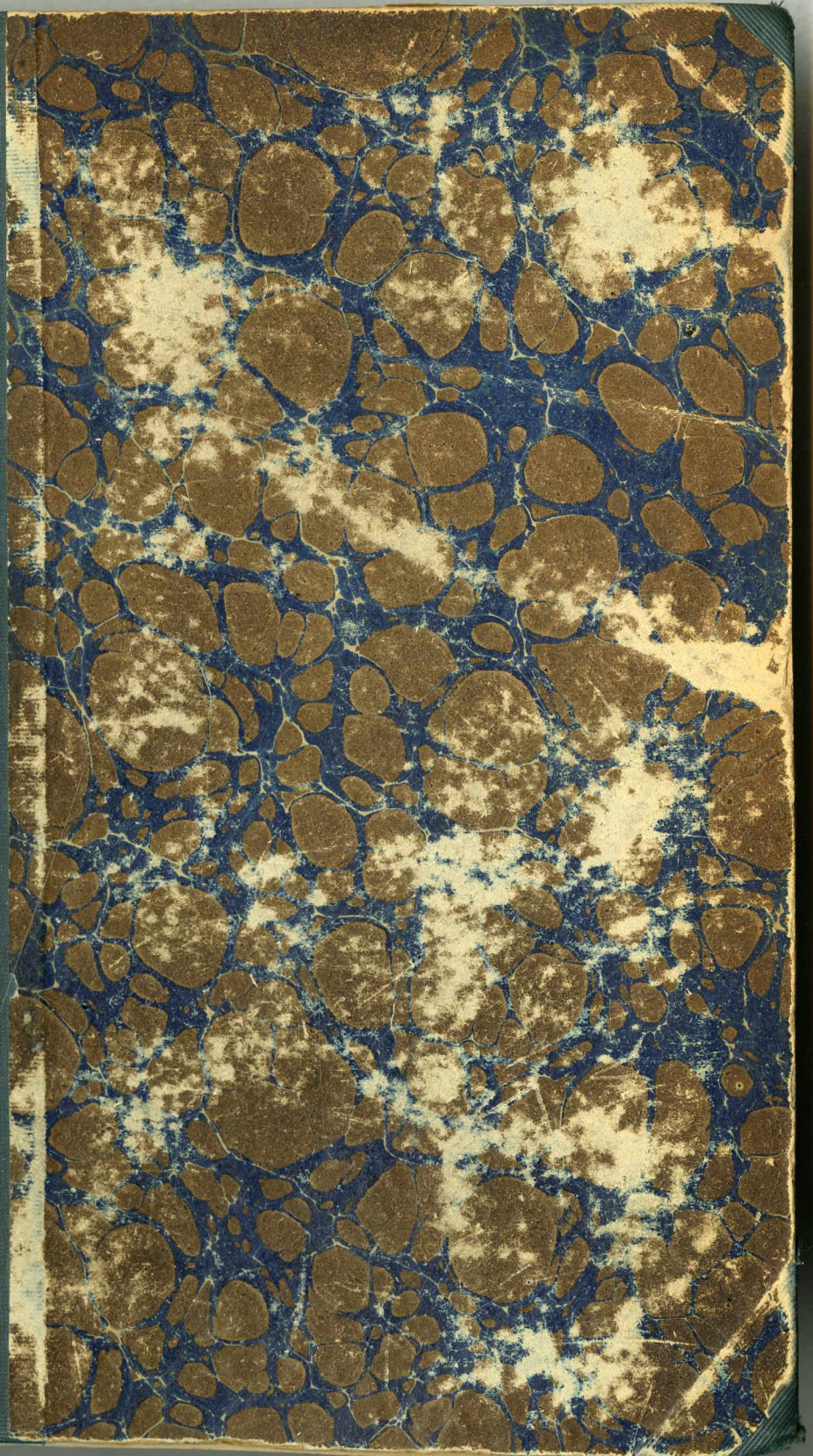
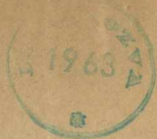
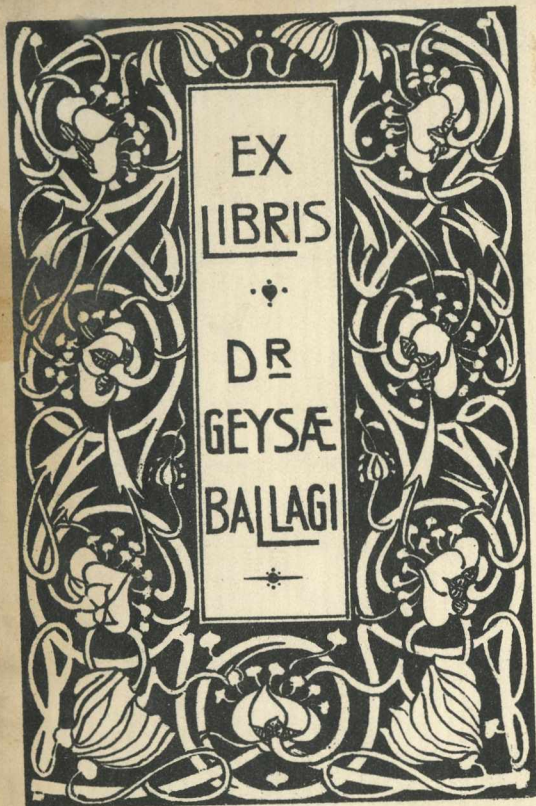

Politikai
röpiratok.

120.

1976

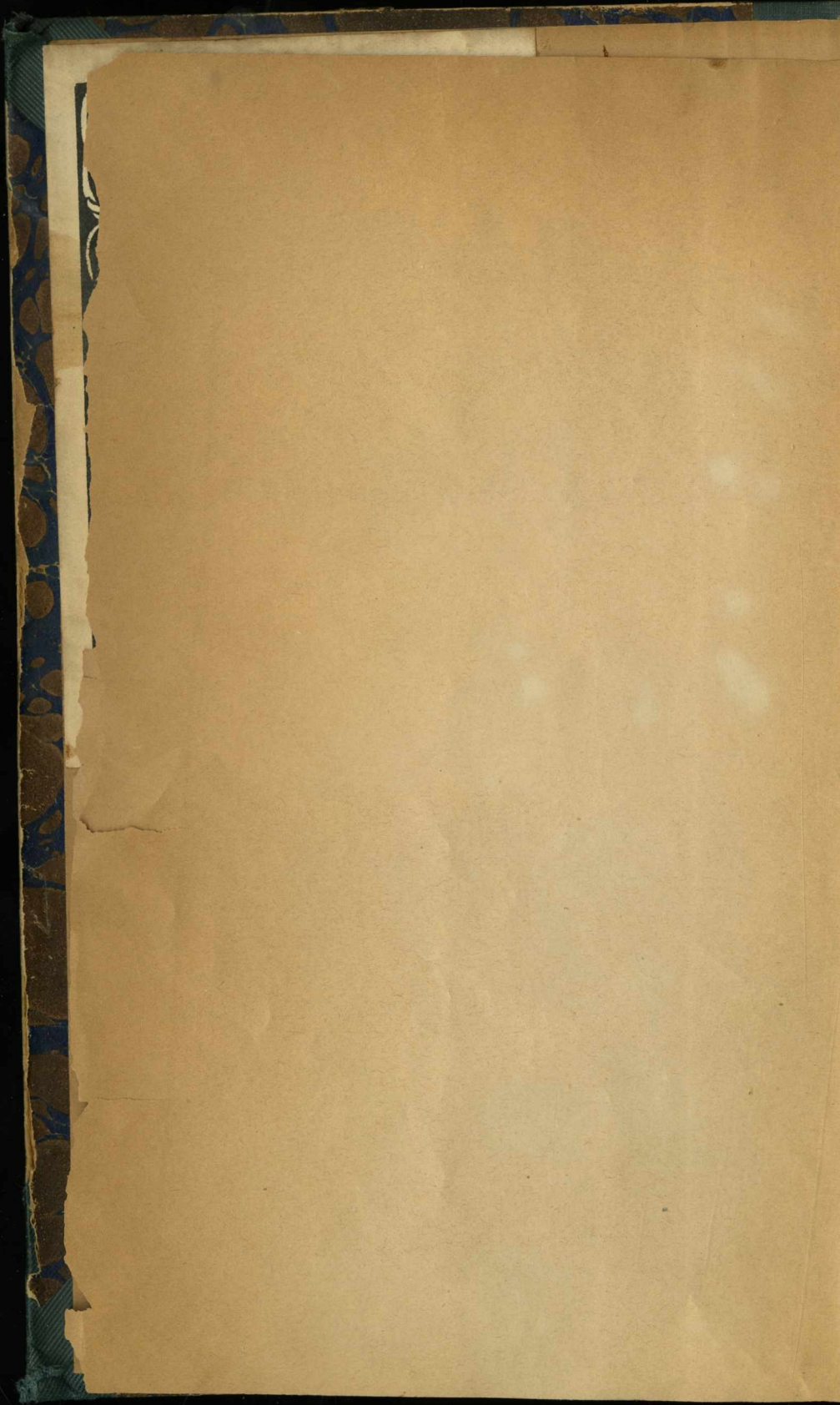
1994

1999-07-07

- 1.) 001 0006 814426
- 2.) 001 0006 814433
- 3.) 001 0006 814440
- 4.) 001 0006 814457
- 5.) 001 0006 814464
- 6.) 001 0006 814471
- 7.) 001 0006 814488
- 8.) 001 0006 814495

1037 - 1044

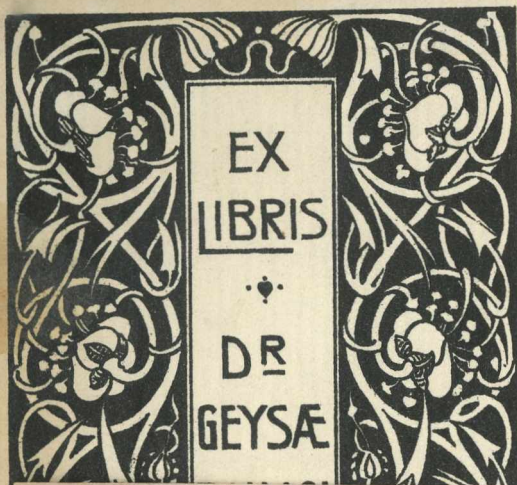
1. A Pesti Hírlap elleni gyamucitások. Závorsky Alajos. 1841.
2. Második Rákóczi Ferenc sírjára. Makány György. 1849.
3. Was ist die Wahrheit! ? Eugen Kvaternik. 1861.
4. Emlékirat az arádyosszág felett. Az orn. m. gaud. egyesület. 1864.
5. Das Germanenthum und Oesterreich. Arkolay. 1870.
6. Oesterreichs Rettung. Anton Orosz De Balásfalva. 1873.
7. Az egyesült államok és a boszniai occupatio. Vemss. 1878.
8. Budapest postaintérményei. Heim Péter. 1881.

Tudomásul.

Minden félresértés kikerülése végett, kötelességünknek véljük kijelenteni: hogy ezen munka kéziratot négy nappal hamarébb vettük a' szerzőtől kezünkhez, mint gróf Széchenyi István „Kelet Népe“ megjelent volna. A' kiadást körülmények késleltették, mellyeknek elhárítása nem állott hatalmunkban. Reméljük azonban, hogy e' kis késedelem által a' munka nem csak nem vesztett becséből, sőt talán épen korszerűvé vált. Pest.
Aug. 13. 1841.

A' kiadók.

1976

1994 ⁵

1999 -07- 07

- 1.) 001 0006 814426
- 2.) 001 0006 814433
- 3.) 001 0006 814440
- 4.) 001 0006 814457
- 5.) 001 0006 814464
- 6.) 001 0006 814471
- 7.) 001 0006 814488
- 8.) 001 0006 814495

120
1037

A'

PESTI HIRLAP

ELLENI

GYANUSÍTÁSOK

ÉS

HALADÁS.

IRTA

ZÁBORSZKY ALAJOS.

1.

PESTEN,

KIADTA ÉS NYOMTATTA LANDERER ÉS HECKENAST.

1841.

120

Velök és általuk ha nekik tetszik, nélkülök söt ellenök ha kell.
Pesti Hirlap.

DE BALLAGI GÉZA

ELŐSZÓ.

Valóban nem tudom, miről kellene az előszóban szólni? azon kevésről beszéljek-e, mit még is tán többen sokallani fognak 's e' néhány lapokban foglaltatik, vagy ama' sokról, mit szándokosan hagytam ki iratomból, noha mind az is kevés volna czélom' nagyságához! vagy ismét a' nálamnál okosabb olvasó közönség elébe vágva magam gyújtsak-e szövétneket? mellyel e' kis mun-

kácskám' hiányira akadni lehessen? Oh ez felesleges dolog volna! hisz van már egy Világ! — mellynek fénysugarai a homály' rejtekein átlövelve sok és olly tárgyakat fedeztenek föl, mik, ha lábra kaphatnának 's létre jöhetnének, semmi ok de szükség sem volna e' lapokra, sőt más ügyesbek is hallgathatnának, vagy szinte örömtelve nyugalomban ülhetnék nemzetünk' százados nagy bőjtje után a' várva várt husvéti ünnepet.— Komolyan véve a' dolgot, nem könnyű feladat gyanúsításokról értekezni, kivált midőn kiki ismeri azon igazságot, hogy: aránytalanul könnyebb a gyanúsítások' szerteszétszórása és terjesztése, mint azoknak czélba vett megczáfolása, 's valóban kétségbe kelzene esni, ha az igaz ügyek' természetében nem volna 's magával nem hordoznák győzhetlenségöket, miből következik az is, hogy többnyire az igaz ügyek jobban és biztosabb

sikerrel védelmezik védőiket, mint ezek amazokat, és ép' azért, valamint a' haladást, mint e' füzérke' egyik czélját legkevésbbé sem féltem — úgy szinte a' gyanúsításoktól sem tartok semmit, noha előttem is igen gyanus volna, ha tapasztalni kénytelen volnék, miképen ugyanazon egyedek', kik a' tespedés, e' közös ellenség ellen tervezett és építendő várnak saját kezökkel tevék le fenékkövét, midőn ha ugyanazon személyek tűznék föl egyszersmind említett várunk' védfalára az ellenség' zászlóját; tudom ugyan, hogy az ördögök is az angyaloktól származnak, de mind e' mellett még sem szeretnék polgári vallásunk' Hiszekegyében Pilátusokkal találkozni.

Egy nyílt ellenség többet használ a' jó ügynek, mint száz meg száz álbarát, kik úgy is többnyire csak úgy szoktak szolgálni

a' közjönak és barátainak, hogy érte annak ellenségei legkevésbbé sem haragszanak.

Alkotmányos nemzetek' haladásának szakában a' lelki elhatározottság leginkább szükséges; mert minden ingadozás visszalépést jelent, 's az illy körülmények közti bizonytalanság többnyire oka és előjele szokott lenni a' hanyatlásnak. Sokan, és ez nem kis bajt okozhat, eltévesztik vagy elcserélik az okokat a' hatással, a' személyt az ügygel, 's im e' kutföből erednek azután a' pártos érdekek' egymást emésztő ármányai. Olly esetben, a' midőn még a' jó emberek is ingadozni látszanak, vajmi nehéz 's csak tökéletes elszántsággal lehet a' gyanusítások ellen kikelni.

Én ugyan nem tartozom azoknak sorába, kik akár gyűléseken, akár társalgási kö-

rökben csak azért beszélnek, hogy köztet-
szést nyerhessenek, sőt inkább igen szere-
tem, ha gyakran szavaimat dörgés követi,
mert hajlandó vagyok ezen dörgést mondott
igazságaim' villáminak tulajdonítani. — Ki a'
jelennek, azaz: a' status quis-nek vadászsza
tetszését, azt a' jövődő' átka fogja követni;
azért, mint mondám, nem is szeretném, ha
beszédemet mindig kedvtelő mosolylyal fo-
gadnák hallgatóim, mert azoknak — kikről
's kikért többnyire szólani szoktam, s kik
illykor jelen sem lehetnek — vérkönyeikbe
kerülne ezen tetszvágyom; nem fogom te-
hát soha, mint sokan, mielőtt szólnék vagy
írnék, arra használni a' political vélemények'
légmértékét, hogy azon hideg vagy meleg-
hez méricskéljem diluált adagokban szavai-
mat, mellyet a' hallgatóságban tapasztalni
lehet; hisz csak gyáva lelkek áldozzák föl
meggyőződéseiket az ellenség' haragjának

lángoló máglyáján. Ki mindenkinek tetszeni vágy, az tetszést senkitől sem érdemel.

Végre tudom még azt is: hogy nem tudom, vajjon az emberek erejöknel fogva gyengék-e inkább, vagy gyengeségöknél fogva erősek? Azért ezen munkácskámát is csak e' szempontból valék bátor közre bocsátani.

Irtam Várdán, Junius 1-ső napján 1841.

Gyanusítások és haladás.

Quaeque immota quies nimium premit illa peribunt;
Sed quae continuo sunt agitate manent.

Horat.

Mozgott immár, pedig élénken mozgott nemzetünk, ősi tespedéséből új életre készülendő, már áttért a' békes haladás' tágas ösvényére, mond A, magok mag-násaink is sok reményt igérve lelkesen ápolák a' kez-det' sarjadozó gyökereit; im ekkor a' Pesti Hirlap vagy is annak szerkesztője, ki tudja kinek intéséből, ki tudja milly 's hova vezetendő célból, helytelen modorával felizgat mindent, elsiet oda, hova mi el-jutni nem akaránk, 's ez által az eddigi oppositio vagy is haladás' barátai közt szakadást okoz, tán el-lenzést is támaszt, holott van ám minden honban egy hatalom, melly a' „divide et vices“ elvével élni, pedig ügyesen élni tud, jele hogy a' Pesti Hirlap nem ért a' sakkjátékhoz.“ — Szép compliment való-ban! de a' millyen a' dicsértesség, olyan leszen a' fogadj isten is. B azt mondja: különös, hogy ugyan

azon személynek, kit irott levelezéseiért megperlett, befogatott 's börtönzött a' kormány, most egy nyomtatott 's haladást kürtölő, minden visszaéléseket dorgáló ujság' szerkesztését megengedi, 's messzeható elveinek közlését elnézi, ez nekem — egyet köhent — hm! — ez nekem nem tetszik. — Alkalmatlan ugyan, de nem sokáig szokott tartani az illy száraz kehe. C. Hát csak mindig a' megyei, hát csak mindig a' tiszthatósági hibákat 's visszaéléseket korholja a' Pesti Hirlap? nincs egyéb dolga? — ez kedvelenséget szül — 's magában előre számítja már a' hirlap' így sértett elleneit, kik által azt megbuktatni szeretné. D. Én tartom a' Pesti Hirlapot, 's alig várom azon órát, mellyen a' Pesti Hirlap megérkezni szokott — lelki gyönyörök közt éldelem üdves elveit, hatását szeretem, de — de — a' nagy urak nem kedvelik — 's így félek azok' ellenzésétől; azért szeretném, ha a' középuton járva felhagyna sok fölfedezéseivel! — ekkor félre fordul, hogy szemébe ne nézhessünk — egyet tüszszent — 's ezzel akarja bebizonyítani, hogy igazán érez, hogy igazat mondott. E. Jó jó — hasznos hasznos az a' Pesti Hirlap, még is azt hinném, nem kellene annyira felvilágosítani minden tárgyat, 's egy időre meg kellene elégedni az eddigi concessiókkal. Gutta pro tanta siti! — még is azt hiszi, hogy a' nép olyan, mint a' teve, melly egyszeri ivással hosszú ideig képes szom-

jazni — 's terheit is elbirja. F. Nem kell félni a' Pesti Hirlaptól, hisz az a' kormány' (mellynek a' haladás úgy sem lehet kedvére) organuma levén, lassudan visszavezetend bennünket a' régi jó idők' nyugalmas dolce far niente szakára. Buona sera signor mio! jó éjszakát e' csendes álomhoz! Azonban, bocsánat, ha a' Pesti Hirlap hetenként kétszèr ezen édes álmat megháborgatja —, szóval valamint a' szajkók-nak saját 's betanult füttyök, úgy van a' gyanusítók' egész abc-jének is saját 's betanult mondókájok, melyet övéiknek Alkoránkint szoktak hirdetni, csak hogy a' török sem hiszi már.

Ki a' haladás elébe állni, ki a' haladást világszerte megkezdett útjában feltartani törekszik az hasztalan gunyolja ötleteivel annak barátait, hasztalan gyanusítja annak elveit és organumait mind addig, míg magát a' korszellemet elfogatni 's vasra veretni nem képes. Fogassa el tehát a' haladás' ellenzője az idő' lelkét! úgy is tán ősi vérhatósággal birván zárja kastélya' börtönébe, tartsa heringgel 's vizet innia ne adjon! tán így, ha meg ful az idő — de így is csak talán — sikerülend e' remek munkája; azonban a' ki ezt véghez vinni nem képes, és még is vágyódik a' haladást gátolni, az annak majmolja nevetséges szerepét, ki a' bécsiekre haragudván a' hatalmas Duna' for-

rásának kisdéd csermelyét talpával 's néhány kövekkel felfogván kárörömmel kiáltott: Was werden die Wiener machen, wenn ihnen die Donau ausbleibt.

Valamint igaz 's tagadni sem lehet soha, hogy nemzetünk 's vele magnásaink is készülnek haladni: úgy ellenben megfogni nem tudom, miként lehet épen a' haladás' ezen szakában a' Pesti Hirlapot feleslegelni, vagy annak irányát gyanusítani; hisz nyitvák a' honi olvasó közönség előtt az eddigi lapok, melyeknek tartalma egy uttal azok' irányát is hiven vissza tükrözi. Én e' részben egészen ellenkezőt tartok, t. i. hogy valamennyi ujságainkat, folyóiratainkat, ezeknek tisztelt szerkesztői személyzetével együtt, ide értve a' Pesti Hirlapot 's annak szerkesztőjét is, a' hon' kifejlődésének nagy munkájához mérve keveselem még, sőt kicsinyellem arra, hogy a' közvéleménynek uraivá válhassanak, a' mit bizonyosan nem is akarnak, vagy tisztathósági nyilvánosságunk' örködése mellett a' közvéleményt ám akarva is megvakítani képesek legyenek. Ugyan mikor leszen tehát (ha nem a' haladás' szakában) a' békes de szabad sajtó' hatásának helye? ugyan mikor van egy nemzetnek inkább szüksége (ha nem a' közfejlődés' idejében) az új eszmék', üdves tervek és javaslatok' mentül előbbi közlésére? — vagy mikor lehet korszerűbb (ha nem a' javítás' kezdetében), mikor lehet hasznosabb a' visszaélések' nyilvánítása? hisz nincs többé olly trombita, mellynek har-

sogtára Jerikó' falai szétdőljenek; azért okok, uraim nem autoritas, nem parancs, nem név, nem személy, hanem okok és pedig sajtó közölte okok (mert csak ez képes sok millióval sőt az egész világgal egyszerre szólani) győzzék meg a' nemzetet a' haladás és átalakulás' hasznairól és okvetlenségéről; ám a' sajtó élesztette közfigyelem és részvét' átellenében nem fognak egyesek' eszméi bírálat nélkül kedveltetni vagy elhalni, nem lesznek könnyű néhány egy húrón pendülő egyednek káros hatást és egyedáruságot a' politicában gyakorolni. Veszen ugyan, ezt merem állítani, a' Pesti Hírlap 's annak szerkesztője a' kor' szellemétől, a' világ' történetének tanulságos példáitól, a' haza és nép' javát föltételező okoktól intéseket, elfogad kétségkívül a' tapasztalástól, szívesen vesz ügyesb barátaitól sőt elleneitől is az egész nemzet' de nem casták' javára szolgálendő jó és üdves tanácsokat; de, mint a' multnak adatai tanusítják, olly hatalmat, annál kevesbbé olly embert, kitől véleményt magára tolni, vagy meggyőződésének ellenére magának hatáskört kiszabni engedne, nem ismer; hisz ha valaki, bizonyára a' Pesti Hírlap' szerkesztője az alig mult években nem csekély áldozatokkal tanusítá érzetét. — „Elsiet a' Pesti Hírlap oda, hova A. 's övéi eljutni nem akarnak,“ ezen mohos mesés újságot régtől tudom, 's meg valék a' vállalat' bölcsőjénél már győződve arról, hogy ellenségei támadandnak, kiket, csalódnai nem fogok, a'

szerkesztő előleges számolásába bizonyosan föl is vett; de a' proportionalis calculusok' minden nemeivel sem valék kiszámítani képes azon arányi különséget, mellyel A-hoz mérve a' Pesti Hirlap sietni mondatik, mert azon arány, melly a' haladás és maradás, nyugvás és mozgás közt létezik, olly nagy és végtelen, hogy e' ten-ger' özönének gyűszüveli kimeréséhez fogni nem bá-torkodtam. A' Pesti Hirlap' és barátainak jelszava a' haladás —, célja a' közjó, azért a' megkezdett ha-ladást, mint mondók, ismervén annak végtelenségét minduntalan akarják folytatni, A. ellenben ezt sokal-va magány 's casta érdekeket féltve az alig kezdett munka' végét akarja már megkezdeni! vagy tán azt tartják tulzó sietségnek, hogy nemzeti szegénység ki-sérte 800 és több hosszú évek óta mindennemű terhe-ket viselő, urbér alatt tengő birtoktalan honi népünk-vel ennek saját pénzén az urbéres telkeket megvásá-rolni 's így a' népet a' telkek' tulajdonosivá változtatni javaljuk, és ez által a' honhoz szorosbban 's édesebb kö-telésekkel csatolni akarjuk?! vagy azt kürtölik nyak-szegő szaladásnak, hogy az ősiséget, (mellynek átka alatt, mint Zalának nagy érdemű követe mondá: alig van honunkban valaki, kinek az ősiség miatt biztos tu-lajdona volna) kiegyenítve annak hézagait eltörteni kívánjuk?! vagy ismét a' bot, korbács és vessző el-leni kikeléseket tartják idő előtti munkának? Ki a' bo-tozást védi, ám tartsa meg, de csak önmagának, én

nem ellenzem, büntető rendszerünket azonban vele továbbá is szennyezni nem ohajtom. Vagy talán abban akadnak fel, hogy alkotmányos jogainkat örökös éberséggel ápolva, törvényszegések előtt gyáván meg nem hajlunk? vagy talán hogy a' magyar elem' szilárdítását, kifejtését legfőbb szükségünk közé számítva, itt a' népet magyarrá nevelni, amott Erdélylyel szorosabban egyesülni iparkodunk? vagy a' nemesi rendnek a' házi pénztár' költségeiben való részesítését illető javaslat állíttatik olly igen korának? oh! ezt elhiszem, hogy sokan hamarolják! hisz' igen kényelmes és szerfelett olcsó dolog más pénzén a' haza' védelmére katonát tartani, birákat választani 's még sem fizetni, utat csináltatni et cetera innumerabilia; mivel pedig fizetni nem kellemes, sőt keserves dolog, azért erre csak a' szegény kényszerítették, az illy ferdeségek egy részről akár örök időkre elfogadhatók lennének nem de? ha más, pedig nagyobb részről már eltűrhetlenek nem volnának. — A' Pesti Hirlap' modora, mint tapasztalom, épen olly modor, melly A-nak 's övéinek nem tetszik, azért helytelennek mondatik; hát vajjon ezen nem-tetszés helyes-e? uraim, az izlés sokféle és különös — de gustibus non est disputandum; — ha pedig van, ki a' „divide et vinces“ elvével ügyesen tud élni, attól csakugyan mit sem kell félni, mert a' Pesti Hirlap 's barátainak: „uni et vinces!“ elve és jelszava sokkal erősebb amannál; végre annyi még is igaz, hogy mi a'

közös haza' terheit viselő néppel annak javait 's szabadságát is meg akarjuk osztani, mert szívvérünkkel irnók, ha a' költő nem teszi vala már, e' szavakat:

„Den Sklaven, wenn er die Kette bricht,
Den freien Mann, den fürchte nicht!

Továbbá ha csakugyan lehet, a' haladás' baráti közt haladás által szakadást vagy ellenzést támasztani, róla nem tehetünk! de bocsásson meg A. 's tulajdonítsa járatlanságunknak, hogy ezen political homoeopathiának titkai előttünk cseh faluk maradnak; különben, ha még mind e' mellett is volnának, kik a' haladás' barátaitól elpártolnának, 's a' zászlót elhagynák, sok szerencsét az ellenfélnek az illy apostatákhoz (Palóczy galilaeusoknak mondaná); a' csorbát, mit okoznának, százak meg százak töltik be, mert a' haladás' ügye a' nemzet' ügye.

Voltak, vannak, lesznek is minden nemzetnek, így a' magyarnak is hasznos, szükséges sőt dicső emberei, de nélkülözhetlen embere egy sincs; ha volna, ez átka lenne nemzetünknek! ki tehát magáról azt hiszi, hogy ő és csak ő maga képes a' haladás' körét 's határát kitüzni, hogy csak ő maga egyedül lehet a' haladás' vezére, ki azt hiszi botor csalódásában, hogy csak ő maga tud a' jövővel sakkozni egy nemzet' boldogságaért, csak ő képes sakkban tartani a' jövőök' özönét: az saját hiúságának bábja, önmagának 's hízegőinek bálványá is

ugyan, de egy nemzet' haladásának biztos főnöke soha sem lehet; úgy szinte, ki saját szabadságát a' honi többség' szolgaságára alapítani, vagy a' nép' szabadságával ellentétben álló kiváltságokat féltve a' haladás elébe állni, 's ennek hiveit gyanúsítani törekszik, meggondolhatná, hogy az ó világ' avult maradványainak nimbusát jelenünk' szellemi napfényre szétoszlatta már, hősei pedig a' régi jó idők' homályból kiszűkültek olly annyira, hogy, mint egy német parodiában olvashatni: a' leghiresebb csillagászok sem képesek többé egy jóra való napsetétséget (a' kiváltságok' tápelemét) össze szedni; — még is, a' ki népszerűsége', hatása' és dicsősége' egyedáruságát félti 's azért károng, azt, ha Croesus volna is, lelki koldusnak nevezzük, ki ollymit is irigyel mástól, miből mindenkinek saját érdemei szerint elég juthat a' nélkül, hogy az osztozás által kinek kinek saját része csonkulna; ki tehát mai időben többnek, eszesbnek, vagy szinte dicsőbbnek és érdemesbnek akar másnál tartatni, az tegyen többet, dicsőbbet annál, kivel vetélkedik 's kit felülmulni akar, különben mérközésével csak veszteni fog, vagy irigysége dajkálta kigyói követ fúnak ellene 's elébe, mellyen megbotlani, tán elesni is kénytelen leend.

B-nek azon állítása, hogy a' kormány engedte volna meg a' Pesti Hirlap' szerkesztőjének annak szerkesztését, de facto nem igaz, mert a' szerkesztő

ezen engedelemért a' kormányhoz nem is folyamodott, a' Pesti Hirlap' tulajdonosa szólítá 's kérte meg (mint ez ki is vala hirdetve) annak szerkesztésére a' mostani szerkesztőt, esze 's tehetségének törvényszerű használatától a' kormány valamint a' Pesti Hirlap' szerkesztőjét, úgy mást akárkit sem tilt el; ha csak az nem vétetik engedelemnek, hogy a' mint állunk, a' könyvbírálat, mellytől a' Pesti Hirlap' sincs mentesítve, a' kormánytól eredő szabályok szerint kezeltetik, valamint mindenütt úgy a' Pesti Hirlapnál is; a' per, a' börtön, a' haladást kürtölő 's minden visszaéléseket dorgáló elvek' közlése pedig a' Pesti Hirlap' szerkesztőjének political hitéhez állandó hűségét és ragaszkodását tanusítván, az csak a' szerkesztő mellett és a' gyanusítók ell' kezeskedik.

Mások azt mondják C-vel, hogy a' Pesti Hirlap egyoldalú, mert csak a' nemzet', mert csak a' megyék' visszaéléseit korholja, mert csak a' kiváltságos osztály' engedményeivel akar a' népen segíteni. — Ezek a' Pesti Hirlap' égbekiáltó vétkei? mellyeket édes hazánk' törvényhozó teste a' Pesti Hirlap' előtt a' megyék' egyetértésével már rég elkövetett; illy bűnök' megbocsáttatásáért nem kell Rómába zarándoklanunk, hisz több millio ember szívepedve várja említett bűnök' véghezvitele utáni megbocsáttatásának nemzeti teljes bucsuját. — Uraim! fogultság nélküli egy kis figyelmet 's igazságot kérek, vajjon nem jobb-e a' megyei visz-

szaeleéseket rostálgatni 's javítani? mint, mivel a' kormányét nem lehet, azokat sem? feleljen ki tud! én erre egy igennél több 's más feleletet nem adhatok, 's ha ti sem tudtok ezen kérdésemre másképp felelni, emlékezzetek meg, hogy a' kik saját és megyei visszaéléseinket korholják, midőn a' kormány' tetteiben törvényt sértve vélték, szintűgy nem hallgattak; várjátok be tehát ugy is mint a' nyugvás' barátai békes türelemmel ama' boldogabb idöket, melyekben, a' midőn már a' vármegyék' visszaéléseit a' lehetőségig kiirtottuk, a' midőn a' nemzet maga törvényt tartva törvényt jogosan követelni is fog, a' midőn a' vármegyék alattvalóiktól az igazságot soha meg nem tagadva, azt magoktól elvonni 's megtagadni sem engedendik, — im az idöket várjátok be! addig is pedig, míg ütni fog a' mondottak' születési órája, engedjétek nyiltan megvallani, hogy a' Pesti Hirlap' szerkesztője 's elveinek barátai szinte szeretnének tágasb és szabadabb körben működni, noha előre tudják, hogy akkor is ti és csak ti fognátok bennünket 's ügyünket gyanusítva ellenünk ismét lenni. Lám még azt is roszaljátok, hogy a' kiváltságos osztály' engedményeivel akarunk a' népen segíteni; hát mint eddig, ezután is a' szegény adózó nép' engedményeivel akartok ti kiváltságosak dúsalkodni? vajjon őseitek' e' részbeni bünei nem szaladnak-e hátatokon végig — ? nem fáztok, nem borzadtok-e vissza a' multnak vétkes emlékétől? a' mi hi-

tünk ezen bűnök' megbocsáthatására módot nem ismer, mert irva van: Non remittitur peccatum, donec restitatur ablatum. — „De nincs is, azt mondjátok, a' kormánynak egyéb szándoka, mint a' Pesti Hirlap által a' haladást kétségessé tenni, 's a' sajtószabadságot meggyölcsmélni.“ Ezek ám a' gyanús gyanúsítások! — Szegegy kormány, melly azt hiszi, hogy egy egész nemzet ölelte haladás' jótékony elveinek közlése által a' haladást kétségesíteni lehet, valóban én nem tudom, hogy a' kormány' e' cabineti nagy titkának szerencsés fölfedezését bámuljam-e? vagy kaczagjam inkább ime' fontoskodókat (Wichtigmacher), kik nem sokára kiadandják a' kormány' titkainak magyar portfolióját, a' gyanúsító' Talmudját, mit ha hisztek, nem üdvezültek, ha nem hiszitek, úgy is eljuttok mennyek' országába! azért azt sem hiteti el velem senki, hogy nemzetünk, mellynek törvényhozása már annyiszor, pedig lelkesen követelte a' sajtószabadságot, a' sajtónak e' kis szabadabb mozgását is a' Pesti Hirlap által első izlésében meggyölcsmélnje, tán csak nem őrszi nemzetünk régi törvénykönyvében a' sajtószabadság iránti jogát, mint cigány rongyos öltönyén a' sarlach foltot, vagy talán Kisfaludy Károly' mondása szerint, mint a' vén ember fiatal feleségét, nemzetünk a' sajtószabadság' törvényét nem tartja csupán csak parádéra.

D. Én tartom a' Pesti Hirlapot 's alig várom azon órát, mellyen a' Pesti Hirlap megérkezni szokott, lel-

ki gyönyörök közt éldelem üdves elveit“ etc. Boldog isten! kell-e félnünk, hogy 1841-dik esztendőben is még a' falra hányt borsónál sikeresb hatással bírjanak az illy emberek szemfényvesztései? kell-e tartanunk attól, hogy az illy rókák még hallgató ludakra találjanak? Nem, uraim! vége immár az illy politicali alchymisták' arany helyett másokból úgy is csak bolondot csináló kába idejének, nincs Európának olly népe többé, mellyet, mivel még némán hallgat, azért halak módjára hálóba üzni lehetne, — maga Napoleon sem tudna még egyszer Napoleonná válni, ezt pedig a' kor' szelleme okozza! — és ime, még is ezen középutasok azt hiszik, hogy ők és csak ők lesznek Babel' tornyának építő mesterei, hogy annak idejében kénytetszések szerint összezavarhassák a' dolgozók' beszédét; azt hiszik, hogy csak ők birják a' világ' titkait, csak ők birják Móses' tengert hasító vesszejét, mellyel mindenkinnek feje fölött suhogtatni akarnak; — ezek a' középuton járó sem hideg sem meleg egyedek, uraim! a' valódi, ugyan mit is mondjak, micsodák? de kimondom, noha németül gondoltam: Sie sind der politischen Chartagen ewige Mittwoch, — igen ezek a' nagybőjt-heti szerdák, mikből egy jóra való áldozócsötörtök — annál kevésbbé egy vasárnap soha sem válik, 's ha véletlenül valamely bolygó ünnep reá esik is egy illy szerdára, akkor sem szereti őket senki, ép' azért, mert a' hét' közepe, mert valódi juste milieu-ök, kik ha Hat-

vanból másokkal Pestre készülnek, Kerepesen mint az út' közepén bizonyosan megállnak, 's azokat, kik őket elkerülik 's Pestre elsietnek, nyakszegő' tulzók-nak keresztelik; ha pedig útközben egy Kerepesre nem akadnak, a' földabroszon mérik ki az előttök lévő távolság' közepét, hogy e' tanyáról, mint a' két szélhez egyforma távolságról a' győzelem' esetében vagy Hatvanba vissza vagy Pestre, a' mint a' szerencse szolgál, a' győzelmesekkel fraternizálás végett hamar átszaladni lehessen, ezeknek elve az: cum nemine male vel bene, csak cum victoribus optime. — Eszembe jut (róla nem tehetek) ez alkalommal az igen ismeretes őshajdankori mese: „Egy ős és erőteljes tölgynek tetejére a' sas, közepére a' vad macska, tövébe pedig a' vaddisznó fészkelte volt; a' csalfa macska fölmele a' sashoz 's ármány szavakkal így szólt: látod! mint turja a' vaddisznó e' fának tövét, hogy a' tölgyet eldöntvén fiaidat haracsává tehesse, azért őrizkedjél tőle 's fészkekről el ne távozzál! Majd a' disznóhoz is lecsuszott a' macska mondván: nem tapasztaltad-e hogy a' sas soha vagy igen ritkán távozik fészkeről, lesvén téged, hogy ha eltávozol, rendre elragadandja éhes fiai' számára apró malaczkáidat, azért vigyázz, 's el ne hagyj fekvésed!“ — és ime pár nap mulva élen veszték egymástóli félelem miatt mind a' sas, mind a' disznó, 's a' macska hordta el magának és kölkeinek amazok' holt tetemeit. Én ugyan még gyermek korom-

ban szórul szóra tau am volt e' tanúlságos mesét, de megva lom, hogy mig a' juste milieu-ökkel személyes ismeretségbe nem jöttem, ezen mesét sem értettem egészen; elhallgatom ugyan ezuttal is, hisz könnyü tudni, mi és ki a' tölgy? mi és ki a' sas? mi és ki a' disznó? a' macskáról is csak annyit mondok, hogy a' sajtó élesztette közébetség nélkül a' tölgy' lakosai a' mesés macska-lakomán könnyen prédára juthatnának ismét; és noha én nem tartozom Ágnew és Oswald' vitézeinek sorába, kik hőszíleg levagdadják hétfőn a macskákat csak azért, mert vasárnap egeret fogtak, még is ezen macskákali társalgástól ovakodást javalok, mert ha meg nem esznek is, bizonyosan megkarcolnak.

De vizsgáljuk ezen nagyheti szerdák' böjti énekeit: „én tartom a' Pesti Hirlapot, alig várom azon órát, mellyen meg szokott érkezni, lelki gyönyörök közt éldelem annak üdves elveit, hatását szeretem, de — de — a' nagy urak nem kedvelik, félek azok' ellenzésétől, azért szeretném, ha középuton járva felhagyna sok fölfedezései 's vezércikkeivel.“— No már az illy beszéd nem olyan-e? mint: ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes; nem olyan-e mint a' rossz óra? melly vagy többet üt mint mutat, vagy többet mutat mint üt, 's rajta eligazodni nem lehet? Ezek a' D. alatti urak egy különös 's kétélü nyelvvel megáldott faja az emberi nemnek, ők tartják a' Pesti Hirlapot, ők szere-

tik üdves elveit 's hatását, de mivel a' nagy urak nem kedvelik, a' közép macska-utra szeretnék vezetni a' Pesti Hirlapot is, hogy így mind a' sást, mind a' vaddisznót megcsalva a' mesén túl még magát a' virulandó tölgyet is lassudan kiasztassák; — azonban ezen magas, ezen nagy cél' létesítését csak olly egyedektől várhatni, kiknek honfúsága és liberalismusa hasonlít a' kámforhoz — mihez ha valamelly tartalékszer nem járul, rövid idő alatt el szokott repülni. A' kámforos liberalismusnak illy tartalékszerei: bámulat, dicsőítés, bókolat, követség, hivatal vagy más jutalom.

„Jónak és hasznosnak tartja E. a' Pesti Hirlapot, csak a' felvilágosítást sokalja és azt hiszi, hogy egy időre az eddigi Concessiókkal meg kellene elégedni.“ Uraim! a' Pesti Hirlap mitsem tehet arról, hogy a' jótékony napfény a' vadonok' barlangjaiba, a' sziklák' hasadékiba, az üregek' sötét mélyébe és a' szegénység' viskóiba is behatva malasztos melegével azok lakosait mind inkább éleszti; különben is nem ura a' Pesti Hirlap a' felvilágosodásnak, hogy ezt lebilincselve fogságban tarthassa. Tacitus megmondta már: „ut temporum vices ita et morum vertuntur,“ azért titáni erő-'s titáni hatalommal sem lehet a' nap' fölkelését gátolni 's világosságát elzárni, nem! sziréni énekekkel sem lehet az emberiséget többé régi dermedt alvásában megtartani; — az eddigi concessiók pedig,

mint mondám, csak: gutta pro tanta siti, 's így a' ve-
löki elégtétel sem lehet egyéb az említett csepp szülte
mulékony buboréknál.

Nem kell félni a' Pesti Hirlaptól, mond F. hisz
ez a' kormánynak, mellynek a' haladás úgy sem lehet
kedvére, organuma levén lassudan vissza vezetend
bennünket a' régi jó idők' nyugalmas szakára. „Hogy
a' Pesti Hirlap' szerkesztője lelke' meggyőződését sen-
kinek el nem adja, hogy szegődött organumává sen-
kinek nem lesz, azt úgy hiszem, mindenki tudja, 's
így a' Pesti Hirlap csak úgy lehet a' kormánynak or-
ganuma, ha a' Pesti Hirlap, vagy is határozottabban
szólva a' nemzet' érdekeit (miktől kára nélkül a' kor-
mánynak sem lehet külön válnia) ép fejjel és szível
felfogó hazafiaknak elveit a' kormány magáéivá teszi,
— így hát csak a' nyulszívűek és azon álliberalisok,
kik azt hitték, hogy a' szép beszédekben hirtelt sza-
badság' elvei népszerűséget és hirt nevet szerző, de
mindig csak üres declamatiók maradandnak, félhetnek
egyedül a' Pesti Hirlaptól, látván hogy az ige meg-
testesülni készül! De hátha még is a' haladás a' kor-
mánynak érdekében lenne, hátha az europai országok
bel és külviszonyai, vagy is szóval magának Európá-
nak mostani állása föltételezné a' kormányok által böl-
csen felfogott 's ügyesen megindított haladás' okvet-
leniségét? mondom, ha így áll a' dolog, kinek az or-
ganumává teszitek akkor a' Pesti Hirlapot? hol ma-

radnak akkor? 's ki készítendi el a' régi nyugalom' kiheverésére kínálkozó párnás ágyakat? uraim! a' haladás' szakában még az erőszakos nyomás és hátrálatás is előlépést okoz, mint ezt magunknál és magunkon tapasztalók; illy esetben a' gyanusítások nem csak hasztalanok, de többnyire a' közfigyelem és pártolás edzette közcélú vállalatok érczpaizsáról vissza perdülve magokat a' gyanusítókat szokták megsebzenni; most azonban az a' kérdés: vajjon a' Pesti Hirlap' iránya, czélzata és sikere megfelel-e a' kor' szellemének? vajjon a' Pesti Hirlap napi, évi, szóval: jelenünk' szükségeihez tartozik-e? ha igen, akkor annak megbukását erő vagy ármány által tán ki lehet vinni, de rövid idő alatti várva várt föltámadását a' közérdek föltételezvé, bár milly hatalom sem fogja gátolhatni.

Midőn valamely ügy és vállalat egyedek, vagy szinte osztályzatok' érdekeit sérti, midőn valaki eléggé bátor a' közjó iránti lelkesedésből a' nemzet, az egész nemzet' javára visszaélésekről 's országos igaztalanságokról szólni, midőn valaki a' felejteni és tanulni nem tudók vagy nem akarók' boszantó gögét 's elbizottságát a' historia igazolta tapasztalás elébe idézi; akkor ha már minden fölhozott álokok, nyomorú gyanusítások az említett ügy' és barátai' hatásának mit sem ártanak, akkor a' boszuság' ármányos sugallásiból községesen a' francia nép' mult században vérhőseit szokták a' vállalat' ellenségei emlegetni, 's ez által a'

közvéleményt a' haladás' ügyétől vissza riasztani törekesznek, 's minden tőlök nem eredő az ő érdekeik az ő akaratuk elleni előlépést, bár ha legczélszerűbb volna, lázas forralomnak keresztelgetnek. Uraim! az illy gyanúsítók' valódi noha titkos czélja nem a' közvélemény' (melly úgy is tisztábban lát, mint ők) megvakítása, hanem a' kormányt (mellynek természeténél fogva úgy is nyugodt vérrel, mindig őrszemekkel, kellő előrelátással kell kilépni állásából) akarják félrevezetni, és a' békes józan haladás ellen fölingerelni, és hogy ezen ferde és igaztalan gyanúknak némi súlyt adhassanak, okok helyett a' honbani állásukra, széles vagyonaikra, és historiai nevekre hivatkoznak; — lasan, pater, a' kereszttel, a' nép is hadd érjen utána! tán tanácsosabb volna a' historiai neveket nem is említeni, noha bizonyos urak' historiai nevét Magyarországbán még két osztály erősen hiszi, t. i. azon egyik osztály, melly nem tudja, és azon másik osztály, melly nem tanulta a' magyar historiát; — a' gazdagság, a' magas polgári állás kincs ugyan, de nem kiapadhatlan kincs; sőt ha az a' közjó kifejlődésének ellenére használtatik, azon átok, mellyet illy bánásmóddal önmaga idézett magára, birtokosait is gyülöletesekké teheti.

Mennyire sikerülend a' francia lázadás' fertelmes hősei' nevének emlegetésével a' haladás' ügye és barátai ellen fölizgatni a' kormányt, nem tudom; de

hiszem erősen azt, hogy valamint Siciliát a' siciliai vecsernyéért feldulni, a' keresztény vallást és hitet hajdani máglyái miatt száműzni kinek sem jut eszébe, 's képtelenség volna úgy a' haladást, a' szabadságot, a' törvény előtti egyenlőséget néhány francziák' gonoszságai miatt a' többség előtt kétségessé tenni, maga a' megtestesült ármány sem lesz képes.

Az emberek csak tetteik, más egyéb dolgok és tárgyak pedig hasznaik által gerjesztenek figyelmet, élesztenek tiszteletet; meg kellene tehát valahára gondolni, hogy a' szüntelen és minden ember és minden ügy fölötti gyámság mindegyre untatóbb lesz, 's maga az igazság is elveszti hatását, ha mindig mint kényadta kegyelem, és nem mint mindenkit illető közös jog mutatja magát; nem kell hinni, hogy mivel sokat, többet akarnak, mint néhányan, tüstént forralom támadjon; nem kell, de legkevésbé sem kell félni attól, hogy mivel sokan szeretik a' haladást, ölelik a' szabadságot, várják és készítik a' jobb jövődőt, a' multnak mindenét gyűlöljék 's felforgassák; uraim! a' valódi polgári erény valamint szeretni, tanítani és tenni mindig kész, úgy ellenben ármánykodni és gyanúsítani vagy szinte üldözni soha sem tudott, ép' azért a' cselszövöktől rettegni sem tanult; mit irtóztok tehát, ha a' nyilvánosság tudatja a' gonoszok' vétkeit, ha közli a' visszaélések' tömegét, ha ennek ellenében javaslatokkal lép föl; ugy is igen ritka titok, melly

az ország' köz álladalmát illeti, érdeimli meg titnoká-
nak fizetését, a' visszaélések' kimélése pedig, ha szinte
és kivált azok a' többséget nyomják, bűn' részesévé
tenné a' nyilvánosságot. Azon felül tudni és tudatni
a' jót és roszt, ismerni és ismertetni az utókor biz-
tosb jövendőjének föltételeit, a' jelent a' jövendő által
kibékíteni, a' multat a' jelenre átszált gondoskodásá-
ért áldatni akarni nagy és nehéz munka ugyan, de
nem lehetetlen, és a' hazára nézve veszedelmes vál-
lalat soha sem lehet; annak végre, ki azt hiszi és
hirleli, hogy modor miatt, melly neki nem tetszik, egy
közczélú vállalatot szabad gyanusítani, nehogy saját
modorom ellen szinte kikeljen, udvariasan azt fele-
lem, hogy: Ihre Gnaden belieben gnädigst Unrecht
zu haben.

Az igazság, ha valamikor magától az ördögtől
eredne is, igazság maradna, és mitsem késném tőle is
elfogadni: ellenben a' sátán ellen is mernék föllépni
az igazságért.

Minden új ügy, új vállalat és javaslattal úgy van
az ember, mint az új szóval, mellyet előszöri hallásra
különösnek és szükségtelennek mondunk, a' nyelv'
eredetiségét megölő neologismusnak nevezzük, 's el-
végre kevés idő' multával észrevehetetlenül élünk is írunk
is vele; hogy tehát a' Pesti Hirlap szinte mind ezeken
át menend, legkevésbbé semkételkedem; de hogy mo-
dora miatt veszedelmesnek gyanusításék, azt hinni sem

mertem, mert ez épen annyit tesz, mint a' hattyút tollai miatt feketének mondani. Várjunk, uraim! csak néhány évek' elmúltát várjuk be! majd ha lassudan a' gyanusítók' ködét a' vállalat' tiszta czélzata eloszlatandja, majd ha a' közvélemény' várakozásának a' lehetőségig megfelelel, akkor tán fellegmentesen nézhetünk a' haladás elébe annyival is inkább, mivel a' gyanusítók nem fogják gátolhatni, miként nem ritkán egy kis szikra is szét üzi az ármány' csalódásait, valóságga varázsolja az eszméket 's lobba hozza az igazságot, igen is, minden új vállalatot első pillanatban sokan csak azért, mert nem ők a' vállalkozók, gyanusítanak, mások' előítéleteik vagy érdekeik okozta hályog miatt tisztán nem látván, azt kellőleg felfogni sem képesek; de az idő' e' nagy gyógymester' ápolása által a' vállalat mind inkább izmosodván, a' közvélemény, e' bölcs békebíró, kimondja fölötte ítéletét 's ha érdemli, egy uttal állandóságáról is kezeskedik. A' ki tehát a' többség' érdekeit, hasznát, javát 's jobb létét tüzi ki működésének tárgyaul, bizonyos lehet, miként előbb vagy utóbb a' hamis játékosok ellen is szinte elnyerendi a' többség' helyeslését.

Az embernek egyedüli és főczélja az ember lévén, vizsgáljuk tehát ügyünket a' lehető legmagasb szempontból, nézzük 's vizsgáljuk meg nemzeti 's kormányzasi érdekek' tekintetéből.

Több évek óta' de kivált az utolsó országgyűlés alatt, a' nemzet és a' kormány igen zordon kilátásu téren találkoztak egymással; úgy hogy egy részről a' jogtalanság elleni méltó de heves viták, más részről az ezen gyanúsított vitákból eredhető, de csak képzelt, veszélyek miatt polgári állományunk' egére terhes fellegek huzódtak, — következőleg, valamint egy részről az egész nemzet' aggodalma, úgy a' másik részről a' szinte gyanúsított nemzet' szinte gyanúsított törekvései majd remény majd csüggedések között surlohtak egymással; és míg a' kormány csak a' gyanúsított nemzetet látta, és míg a' nemzet a' kormányban mindig csak ellenséget vélt, mindinkább sötétült jövőnk' láthatára! de miután a' Karok és Rendek és a' Főrendű tábla' fényörökös honfíui törekedéseinek, honszeretetének 's kellő lelkesedéssel párosult ércztürelmének sikerült megmutatni, hogy a' nemzet nem lázong, hogy a' nemzet méltán sürgöli panaszainak orvoslását; lehetetlen volt a' kormánynak is át nem látnia, miként az említett sérelmek nem hiú nem tulzó kicsapongásokon, hanem valódi és lényeges nemzeti érdekeken alapulvák, és rajtok segíteni illik is kell is. És ha más egyébre nem is, de arra a' nemzet és kormány bizonyosan megtanította egymást, hogy a' kölcsönös bizalom legbiztosabb oszlopa mind a' kettőnek; ha tehát a' kormány akár próbatétel' okáért, akár saját érdekében oldozta meg egy kissé a' sajtót, nem

kell-e e' kissé szabadabb téren az embernek az emberek' javára mint az említett legmagasb czélra teljes erőből működnie? vagy csak azért, mivel valamennyi írónak egy kaptafára nem lehet modorozni szavait, gyanusítjátok a' Pesti Hirlapot? uraim! vajjon e' bánásmód megfelel-e a' nemzet és kormány' viszonyos érdekeinek? és ha ezeket elkülönözzük egymástól, vajjon mellyiknek javát öregbitendik? — mellyiknek kárát dajkálандják' csupán csak a modor miatti gyanusítások? könnyü kitalálni.

A' nemzet az egész nemzet' minden sophismáktól mentes természeti józan eszének világával szinte át fogja látni a' nyilvánosságból eredhető 's ő reá nézve in ultima analysi mindig üdves következéseket.

Vége, minthogy a' törvényhozás adta törvények az egyes polgárok' jogait és tetteit szabályozzák, és mivel az átalakulás' kezdetében annyi meg annyi új törvényekre van szükségünk, nem kell-e értenünk a' kor' lelkét? nem kell ismernünk a' közakarat' irányát? — ha igen, találhatni-e helyes okot a' Pesti Hirlapot mint a' mondottak' egyik eszközét csak modora miatt kárhóztatni?!? — Uraim! erős szikla a' közvélemény, melly sok ütődést elbir, és épen azért rútul csalódnék, ki hinné, hogy nádszálként néhányak' intésére hajlongani kész legyen.

Rég elmúlt 's el sem következik (és ez a' multnak szüleménye) többé az idő, mellyben valamely nem-

zetnek és kormányának a' hajdani tespedés' nyugalmára vissza térni lehessen, sőt a' béke' egyedüli tápja és föltétele is csak a' mozgás és józan haladás lehet, mi által a' bizalom a' jövendőhez levén csatolva a' jelen' méltatlanságait csak annak fejében és reményében lehet eltérni. Az egész emberiség napról napra mind inkább polgárisodván, lehetlen nem követelnie a' polgári igényeket is, mellyeknek megtagadása a' bajt, a' mozgalmat tán az elfajultságig nagyítaná; míg tehát mostani állásunkban maradandunk, míg a' honi közterheket igazságosan fel nem osztandjuk, míg kölcsönös engedékenység helyett magunkat elsánczolólok az idő' lelkének 's a' kor' kívánatinak hadat 's mind egyre újabb hadat izenünk, a' kedélyek' nyugalmáról álmodni sem kell; az igazság elleni kiméletlen daczolással 's kor elleni göggel pedig a' közbéke mind inkább koczkaztatván, maga a' political erények' legszebbike, a' százados ércztürelem sem fogja türhetni türelmének kacajjal párosult kigunyolását, mert csakugyan igaz ama' franczia közmondás, hogy: rien plus détestable que d' être ridicule. A' felvilágosodás a' társas élet' szükségeinek valódi ismerete, hiányainak gondos és fogultság nélküli megvizsgálása legbiztosabb segédszere a' törvényhozásnak a' sajtó szülte nyilvánosság pedig őrangyala személyünknek, jogainknak, vagyonunknak — szóval minden mindenünknek, a' ki ezt tudja, a' ki ezt érzi, vagy

csak sejteni képes is, az az ész — a' józan ész' hatá-
 sának ellene nem szegülhet; mert az ész még a' tör-
 vénynek is törvényt szokott 's fog szabni mind addig,
 míg az igazságot meg nem támadandja, ha valaki a-
 zonban még erre is vetemedni merészkednék, annak
 ismét az észszel és pedig igazsággal frigyessült ész-
 szel levén dolga, csatáját rutul el fogja veszteni, 's
 ha futni nem is (hisz az ész és igazság üldözni so-
 ha sem szokott) de bukni legalább kénytelen leszen.
 — Az emberi nemnek kúrthatlanul szívébe lehelte a'
 mindenható nagy isten a' jónak érzetét olly annyira,
 hogy még az is, ki a' rosztat elkövetve a' jónak üldö-
 zésére vetemült, szinte érzi az igazság ellen kivívott
 győzelmekor is gonoszságának iszonyú súlyát. Elöttem
 csak azok a' valódi erényes emberek, jó polgárok és
 valódi jó honfiak, kik magoknak soha többet nem kö-
 vetelnek, mint a' mennyi másokat és mindenkit a' hon-
 ban jogosan illet. Lehet ugyan, hogy tán százan vagy
 ezeren vakulva ön érdekeik' mámorában eltérnek néha
 a' közjó' ösvényéről — de szinte annyi ezerekkel sőt
 végtelen milliókkal egy nem reméltt alkalom, egy
 nem számított körülmény gyorsan kipótol mindent 's
 gyakran győzelmet is hoz. Illy reményekkel, noha ér-
 zem hatásom' parányiságát, még is bátor vagyok a' ha-
 ladás' ügyében a' következőkre kikérni az olvasó
 közönség' figyelmét.

Az ész, az elme, az értelem és emlék, lelkünknek ezen csoda tökélyei emelik az embert egyedül magas rendeltetésének kitűzött polczára, hogy innen e' fokról az egész világnak minden kies és zordon, szelid és vad, viruló és kopár térein átnézve az élet' zajló tengerének örvényei között, az erényiség' e' földi boldogság' kutfőjénél a' rendültlen álló hit', remény és szeretet' örökös szirtfokánál kéj és kín, öröm és bánat, gyönyör' és fohászok után is a' joguralom és igazság' védpaizsa alatt a' társas életben kiki enyhelyre juthasson. Nincs ugyan, de kinek sem lehet hatalmában az anya természet' tömött éjlepte titkainak behatni rejtekébe, mert ezt számtalan kétségek' örökös homálya borítván, azoknak ismert bizonyosságában az ember úgy is örömeit enyészni, bajait csak nagyulni tapasztalná; tudni azonban lehet, sőt éreznie kell mindenkinek, hogy másokkali társas egyesületben egyedi önkény és hatalom csak bitorolva létezhet, 's a' természet lehelte ezen igazság' báj szózata örökös viszhangra talál az emberi kebelben, és száz és száz ezer évek után is föléled, ha fojtva volt, 's lángra gyul a' népek közt a' jog és igazság' szikrája, mellynek forrton forró melege a' földsark' jegeit is olvadásra készíti; bár hol, bár ki, ha meri az emberiség' e' két eltulajdoníthatlan sajátját, a' társas élet' ezen egyedüli oszlopait, örült kábasággal gunyolni, vagy zsarnokilag sértegetni, — ha szinte még si-

kerülne is valakinek hosszú, bár hosszú időre azokon erőt véve nélkülök uralkodhatni, mellőzve ezen uralomnak ön kebelébe zárt napi veszélyeit, a' népek a' nemzetek bizonyosan olly erővel, olly visszaélésekkel — mint tőlök elvétellett — vissza, bizonyosan vissza szerzendik vesztett kincseiket! — fájdalom! csak vérnyomon lehet biztosan eljutni az emberiség' történeteiben a' joguralom és igazság' vesztének siralmas szakaira, mellyeken át a' hajdan kor' halomra dőlt holt tetemeinek hamv-vedrében a' példa, a' tanuság gyász örökül szállott ránk, hogy e' vas idők' késő alkonya után polgári életünk' fejledező hajnalának mint várva várt hirnökeit a' joguralmat 's az igazságot a' jövődö ivadék szívdobogva ölelhesse! — ! — !

America' föltalálásának történeti rajzaiból tudjuk, hogy a' legvadabb népek és kannibalok között is a' jog 's igazság' uralma nem kis mértékben tiszteltetik, sőt midőn a' kincsvágyó európaiak tapodva az emberiség' legszentebb jogait azokon vérbűnös érczkarokkal önkénykedni kezdenek, bámulatos 's tiszteletre méltó elszántsággal a' jog és igazságért álgyuk elébe állni, bizonyos halálba rohanni inkább, hogy sem jog elleni és igaztalan erőnek hódolni, készek valának; mi több, ugyan e' vad nemzetek vagy is csoportok' családi és társas életéből szívemelő példák fénylenek előnkbe, tanusítván a' legmiveltebb világgrésznek — Eu-

ropának — a' joguralom 's igazság elleni bünei' végtelen számát.

Nincs biztos, nem is lehet állandó hatalmat képzelni, de hatóság sem létezhet sokáig a' jog és igazság mindenhatóságának ellenére; ki ezt tagadni meri, az önmagát tagadja 's zárja ki emberi természetéből; ki e' természetes jogokat 's igazokat tagadja, annak előbb azt is el kell tagadnia, hogy ő szüle vagy szülötte másnak; 's ezután ha bebizonyítaná is valaki (mit nem irigyelünk tőle) hogy ő csak gombaként termett, — még akkor is igazolná a' természet' jogainak uralmát, mert termő helyet, tápnedvet és éltető leget, ezen természetes igazait tőle ki sem tagadhatván meg, sajátilag tenyészhetik; ha azonban ezt tenni, és az embertől emberi természetét megtagadni nem képes, ismerje meg tehát 's tisztelje a' szülék és gyermekek közötti természetes igazakat, mikért áldozni 's adózni kell mindenkinek.

A' jog 's igazság' uralma tehát az emberiségnek az anya természettől nyert birtoka, mellyre a' polgári társaság' öszvegeének (melly szinte szülék és gyermekekből keletkezővén) sokkal nagyobb szüksége van, mint az egyes családoknak, mert ott számtalan egyedek' számtalan érdekeinek többnyire vizsás követeléseit csak az által lehet a' lehető közelégülésig ki egyenlíteni; a' jog- 's igazságuralom fenékhatalma a' polgári társaságnak, és csak ezen kutfőből lehet ér-

vényes szabályokat, üdves törvényeket meríteni, melyek nélkül az emberek vad csordaként minden határon átszökő féktelenséggel vivni mindig, sőt ölni is egymást készek volnának. Valódiilag nem is az emberek' boldogsága (mellyet egyedileg elérni úgy sem lehet), nem a' személy-, nem a' vagyombátorság, hanem a' joguralom és igazság képezi létalapos földadatát 's fő célját az' emberi társaságnak; különben miért küzdene gyakran a' koldus is, miért áldozná fel a' gazdag, vagyont 's személyét, ha ezeknél fenesegetsb célok nem lelkesítenék keblét?! ezen kívül a' személy- 's vagyombátorság' elvével sok nemzetek 's országlások visszaéltenek már olly annyira, hogy erőszak rabolta vagyont századokon túl ótal-mazni, még embereket is vásárolva, rabigába fűzve, tulajdonnak tekintve védelmezni 's biztosítani tudták, hisz magát a' zsinór kísérte sultáni fermant is ezen elv bélyegzi; ellenben lemondunk a' jog 's igazság' uralmában feneklő polgári hitünkről tüstént, ha tud és képes valaki példát idézni elő arra, hogy valaha vagy valahol a' jog és igazság' uralma alatt emberek szenvedni, népek nyomorogni, nemzetek enyészni, országok hanyatlani kénytelenek voltak volna. Igen, uraim! a' jog és igazság' uralmában gyökerezik minden földi 's polgári boldogság, személy- és vagyombátorság, ezek áldásai amannak, az föltételezi a' polgári egyesület' javait, az védi személyes igényeinket,

annak paizsa alatt biztosítva élvezhetjük munka és szorgalom szerezte vagyonunkat.

Mi okozza világszerte keletkező ama' tüneményt, melly minden országon át futva a' fenálló törvények (vagy is status quis) ellen majd nyilván vagy alattomban működik? vagy honnan veszi eredetét az europai hatalmak közötti sulyegyennek olly annyira szembeszökő feltékeny védelme? még is mi szüli, mi föltételezi minden nemzet' valamennyi osztályai között amaz eszmék 's vélemények' surlódásait, mellyek egyedül 's kizárva csak polgári viszonyokat tárgyalnak? mi okozza tehát ezen, bolygótüzként sebesen haladó 's mindenütt mutatkozó látványnak szives fogadtatását, üdvezeltetését? bizonyára nem egyéb, mint a' joguralom 's igazság utáni általános törekvés, nem egyéb, mint a' hajdankorról maradt jog 's igazság elleni 's már szüette polgári alkotmányoknak kizáró kedvezései, vagy a' szegényebb többségre rótt terhek' türhetlen sulya, mellyet a' jog 's igazság' uralma alatt egyenlőn felosztva, amazokat pedig mindenkire terjesztve egyetértőleg viselni, élvezni, 's bár milly önkény ellen közös erővel védeni könnyen és örömet lehetne; holott a' terheket viselő osztály méltán sokalja adózásait, lelkesedés nélkül csak kényszerítve mehet mások' kiváltságainak védelmére, nem képes szeretni a' hont, melly őtet nem szereti, gyűlöli az alkotmányt, mitől

százados sebeken, vég nélküli terheken kívül egyebet úgy sem kapott — egyebet úgy sem remélhet.

Ám méltassuk kellő figyelemre az egyes nemzetek' sajátságos és feltűnő erényeit, hibáit 's vétkeiket, és fogultság nélküli vizsgálat után tapasztalni fogjuk, hogy a' polgári törvények' igazságával lépést tartva fejlődik a' nemzetek' igazság-szeretete is; tapasztalni fogjuk, hogy a' törvény' önkénykedései által baromi durvaságig mutatkozik a' nemzetekben is, ha rést nyerhet, az önkényes féktelenség; tapasztalni fogjuk, hogy hol jogoknak, igaz kereseteknek a' törvénykezés' tömkelegében elveszni lehet, vagy igaztalanságok és bűnök a' törvény' fenytéke előtt elosontnak, hogy ott a' nemzetek is előbb vagy utóbb magának a' törvénynek ki-játszására mesteri ügyességgel fognak elkészülni, szóval: hol a' törvénynyel önkénykedni, hol az igazsággal igaztalankodni, hol az isten' neve alatt istentelenkedni lehet, ott bomlani 's fesleni kell mind a' vallási mind a' polgári erények' mennyei kötelekeinek; és ha valamely nemzetet általános romlottságban 's ettől fajzott nyomorban fetrengni látunk! ki-, valóban ki tudnók egyszersmind jelelni azon szerencsétlen törvényeket is, mellyekből erednek azon nemzetek' vétkeinek átokdus forrásai! Ezer meg ezer példa igazolja, miként ugyanazon egy nemzet, melly a' jog és igazság' uralma alatt hirre, fényre, erényre 's nagyságra jutni tudott —, igen! hogy ugyanazon nemzet a' jog 's igaz-

ság' törvényeitől fosztva aljasulni mindig, végre elenyészni is kénytelen volt. — Nincs ugyan fátum, nincs! mert van isten, de bűnöknek és rosz törvényeknek vannak ám bizonyos következései, mellyeket mi az emberek' a' nemzetek' elkerülhetlen sorsának 's fátumának nevezünk.

A' földabroszra tekintve bámulunk kell, midőn a' legszelidebb égalj alatt fekvő legtermékenyebb nem ritkán tenger edzette földdel 's ennek minden kincseivel bőven megáldott országokban lakozó nemzeteket, nem csak magas rendeltetésöknek meg nem felelni, de szinte napról napra aljasulni, és sinlődni látunk; valóban képtelenséggel határos illy ellenkezéseken áthatni csak az képes, ki nem felejté el, hogy e' fonák csomónak egyedüli oldszere az ottani polgári alkotmány, egyedüli kulcsa az ottani törvények' minősége; mert, mint fentebb érintők, joguralom 's igazság nélkül biztos nemzeti erőt és hatalmat, nemzeti erényt és méltóságot képzelni sem lehet. Igaz ugyan, hogy illy körülmények között ki lángeszének bájoló szellemével az anyagi köz erőt használni tudja, hogy az hatalmas vezetője társainak, 's diadalkoszoruzta győztese lehet elleneinek, ám de ki és mi kezeskedik a' népszerűség' bolygó fényével környezett illy nagy emberek' szándokiért? vagy ki nem tudja, hogy többnyire ép' ezen népbálványok legalább bámultatni ha nem uralkodni vágnak, mi tehát nyiltan kimondjuk, hogy csak

törpe és szolga vagy durva nemzetek szülhetnek változó 's egymást üző urakat magoknak; mi tehát nyíltan megvalljuk, hogy inkább köz akarunk, közös törekvésnek, közös munkának, hogy sem egyedi nagyságnak szeretjük 's akarjuk köszönni nemzetünk 's hazánk' dicsőségét, honunk' állandó boldogságát, a' jog 's igazság' uralmát.

Im' előttünk áll a' dicső, a' nagy munka, tőlünk fiaiól várja anya nemzetünk magas rendeltetésének létrehozását, feleljünk meg tehát egész készséggel édes hazánk' ezen méltó, ezen igazságos várakozásának! nehogy százados késelmünket hajdani álmából már föl-ébredt honosaink elunván követelni merjék tőlünk azon igazakat, mellyeket ma még ajándékuul venni 's köszönni is készek; fogynak immár 's napról napra kevesednek a' békes haladás' ellenei, a' tespedés' párduczos hősei is vissza vonulnak moh lepte 's napfénytől őrzött előítéleteik' odúiba, a' honnan keserves jajok közt fájongják elavult áljogaiknak petrificált maradványait! szűnnek, igen is, egyenként szűnnek már a' győzhetlennek vélt gátok is, hisz' az utolsó országgyűlés' eredményei méltó figyelmet ébresztenek, nagy reményeket ígérnek honunk' fejledező nagyságáról. — Ki tehát, uraim, ki a' javaslatokkal az olvasó közönség, 's közvélemény elébe! hogy a' joguralom és igazság törvényei által a' királyi trón és hoi alkotmány örök

időre dicsőítve álljon, honunkat pedig a' külföld is tisztelje.

Bölcsen mondja Dionisius: „Optine consultant, qui rerum futuratum exempla ex praeteritis sumunt“ azért nézzünk egy kevéssé mi is a' multba! Romának világ szertei uralma alatt, midőn még a' civilisatiónak honokat 's népeket boldogító hatásán néhányak (kik utobb castákká fajultak) hatalmaskodásaik erőt nem vettenek, mi és millyen volt Aegyptus? mik és millyenek voltak Africának tengermelletti részei? mi és millyen volt Görögország és Ázsiának nagy része? gazdag a' világszerte nem gátolt kereskedése, biztos virágzó földmivelése, boldog és elégült polgári szabadsága, dicső tettei, dicső remek művei által! — és ismét mi lőn olly hamar e' virágzó országok és roppant tartományokból a' török félhold' minden civilisatio és haladásnak ellenszegülő 's a' közvéleményt janicsárokkal tapodó önkényes uralma alatt? puszta vadon, kopár sík! és higyétek, uraim! hogy a' minden gondolkozó ember előtt gyűlöletes török uralomnak az említett országok' tönkre tétele semmikép sem sikerülhet vala, ha a' népek' közvéleményének szabad organuma lett volna; nem is lehet valódilag ezen iszonyú csapásokat más távolabbi okoknak tulajdonítani; mert a' bel és kül háborúk pusztításai eltapodhatják ugyan a' honi gazdagságot, elűzhetik az ipart, szétdulhatják a' városokat, elrabolhatják a' művészet' remekeit, de azok

ismét szerencsés körülmények között phoenixként a' romból is újra születnek, szóval: mindent és örömet kipótol az ember szorgalmával, ha joga, személye, vagyona, és ipara biztosítatik; azért e' helyen czél-szerű értekezni:

A' földmivelők' szegénységéről.

Amaz általános panaszok, mellyeket a' földmivelők' napról napra terjedő elszegényülése miatt mind untalan hallanunk kell, tán eléggé érvényesek arra, hogy egy rövidke czikkel a' tisztelt olvasó közönségnek figyelmét e' nevezetes 's polgári életünkbe vágó minden rendű osztályokra elágazó tárgyra is mind inkább fordítsuk; mert ép' azon országokban, hol a' szegények iránti gondoskodást a' kormányok 's törvényhozások (mint Brittföldön) feltűnő fokra méltaták, ép' ott az ugy nevezett szegény-adónak nagyultával a' szegények' száma is aggasztó mennyiségben növekedett, biztosan tanusítván az alamizsnának (hisz' a' szegényadó sem egyéb országos alamizsuánál) ezen baj' elhárítására fordított czél elleni elégtelenségét. Különös ugyan, de nem ritka esemény, hogy a' betegség ellen használt gyógyszer, gyógyulás helyett magát a' kórt nagyítja. Szegények, vagy is olyanok, kiknek

nélkülözhetlen szükségeik sokkal számosak, az ezek' megszerzésére kivántató szereknél világszerte minde-
nütt, még a' legdusabb országokban is találtak; a-
zonban az illy szegénységnek legközelebbi okai meg
nem előzhető eseményekben (mint betegség, pazérlás,
tékozló feslettség vagy más szerencsétlenségekben)
rejtekeztvén, a' szegénység' ezen nemétől félni nem
lehet, nem kell! úgy szinte országos figyelmet is csak
a' koldusok 's nyomorékok' ellátására felállítandó táp-
intézetek' elrendezésénél érdemelnek, 's bármilly nyo-
masztók legyenek is e' nemű szegénységnek rongyai 's
mankói, még is azt magát eredetének egyes szemé-
lyekhez kötött, egyes helyek 's vidékektől függő, az
egész társaságra nézve szelidebb természetű és ragály-
mentes nyavalyának (mellyen jóakarattal hamar segíthet)
kell csak tekintenünk.

Ellenben ha Európaszerte látjuk, hogy minden
országban 's így hazánkban is a' népség' nagyobb leg
hasznosabb része a' földmivelők, a' munkások, a' nem-
zetnek tiszteletre méltó ezen osztálya mindennapi mun-
ka, izzadt szorgalom után is szakról szakra, napról
napra szegényedik, tán elvégre tönkre jutni is kény-
telen leend! — —! Oh ekkor, uraim! ezen szomorú és
tényleges tapasztalás felriasztja minden műszerét cse-
kély tehetségünknek, melly a' baj' iszonyatosságához
mért parányiségének érzetében visszajed 's összero-
gyik ugyan, de felocsudik ismét 's egyedi helyzetünk

's állásunk szabta munkához fogva hord porszemeket, viszi veritéke cseppeit, hogy a' közérővel felállítandó nemzeti egyházunk' izmos falaira örömköny töltötte szemekkel tekintve, egykor nemzetünk' fényfedte nagysága előtti leborultában lelkesedéssel 's őszintén mondhasza: „haec et mea sunt.“

Szívvérünkkel, mint a' pelikán kisdedeit, mi is örömet táplálnók a' nem okozott, nem érdemlett keserves elszegényülés' szerencsétlen martalékait, ámde mit sem használ gyáva szánakodásunk! hisz' illy aggasztó országos bajokon csak nemzeti erő és szigorú akarat segíthet.

Ezen utóbb említett falánk agyarú szegénység' hatásának a' társas élet' tápnedvében fetrengő okait, a' néhány egyedek okozta felületességekben, vagy henyélésök altató maszlagában hasztalan keressük, hanem szigorú birálat, komoly fürkészet 's nyugodt vizsgálás után mindinkább oda vezetettünk, 's meggyőződünk arról, hogy ezen szerencsétlenség az egész társaság' lényegét emésztő, állományának ereit sorvasztó, a' nemzeti erőn féregként rágódó castai érdekek' vizás ütközéseinek, e' nagy szörnynek átokteljes szüleménye; — csalódnék azonban, ki hinné, hogy jelen értekezésünk' egyedüli tárgyaul 's kizárva csak alsóbb rendű földmivelők vagy is urbéresek' szegénységét tüztük volna ki! — ám sokkal több vala alkalmunk a' haza' minden rendű földmivelői (a' többségről szólván) actív

's passiv állásának tükrébe nézhetni, hogy sem a' közös elszegényülés' közös nyomorát (hisz' ez bajunknak tüzpontja) kellőleg méltányolni ne tudnók.

Nyitvák előttünk a' statusgazdálkodás' tömérdek könyvei, 's üdves tárai fölfedezvék, saját 's más nemzetek' tévedései, tudvák, tán már túlélendik magokat az irigy féltékenység' sugalta minden ipart, mesterséget, kereskedést 's gyarapolást békóba fűző korlátok, hogy sem nemzetünknek kormányunkkal egyesült buzgalma 's közös működéssel párosult türelme tanúságos előzmények által okulva e' veszély' elhárításában is sikeres haladás és előmenetelről kezességet ne nyújtana.

Még is hogy ügyünknek kellő, részvétes méltánylást szerezzünk, tán czélszerű leend az említett általános okokon felül részletes vizsgálatba is bocsátkozni. Mi tehát a' homi földmivelők' terjedő elszegényülését népességünk' nagyobb részének az adózóknak birtoktalanságában gyökerezni, az ősiségen, az urbéren, a' királyi 's házi adónak (mindén ágát ide értve) egyedül a' népet terhelő lényegén, a' bel és kül kereskedés' hiányán és gátain, a' munka' ingatag bérének a' természetmények' árához szabott aránytalanságán leginkább fenekeljük. — Sokan ugyan, pedig jelesebb irók is az általános elszegényülést a' nép' folytonos szaporodásából következtetik, így Malthus*) számí-

*) Malthus Versuch über die Bedingungen und Folgen der Volksvermehrung.

tása szerint halogy a' nép' szaporodása a' természet-
 sel (mellynek a' föld' területe és termékenysége úgy
 is határt szab) folytonosan 's gát nélkül hason lépés-
 sel haladna, két száz esztendő' multával a' népmennyi-
 ség a' tápöszveghez úgy állana mint 256 : 9-hez, ám
 de ezer meg ezer év tért az emberiség' életéből már a'
 multnak holt tengerébe a' nélkül, hogy tápszüke okozta
 népínség ellen közönséges panaszt felriadni, vagy or-
 szágoknak abbani tartós sinlődését tapasztalni lehetne,
 ellenben a' birtoktalanság' mirigyének rongy burkolta
 utálatos fajzatát a' restséget, hol az, vagy is a' bir-
 toktalanság' zsarnokoskodik népek' 's nemzetek' erein
 nádályként csügve az elszegényülés' iszonyainak sere-
 gével mindenütt honosulni 's magát befészkelni látjuk.
 Irland a' tenger' gyöngye, mint azt annak népe 's en-
 nek főnöke O'Connell nevezni szokta, borzasztó pél-
 dánya a' birtoktalanság' nyomorának.

A' hajdani századok' fekete kormába visszatekint-
 ve a' hadak' átkai után a' majdnem minden öt eszten-
 dőbeu (mint ezt a' historia tanítja) egyes országokban
 megjelenő éhségnek is, az akkori nem csak tömérdek
 gyakran határtalan robot és dézma által csüggesztett
 szorgalom, de a' testileg is lebilincselte földművelők' rabsá-
 gán és birtoktalanságán feneklő urbér volt előidéző segé-
 de; mert birtoka nem lévén a' földművelő többségnek, sőt
 személyét is önkény bitorolta hatalom öklözvén, ösztöne
 a' munkára, ingere a' szerzésre alig lehetett, 's valóban az

urbérnek kártékonyságát, ha birtoktalanságot nem föltételezne is — annak több országban megkezdett, sokban már egészen véghez vitt eltörlése, hazánkban könnyítése és az attóli menekedést czélba vevő legújabb megválthatási törvényünk által nemcsak a' miveltebb világ és Europa, de fejedelmünk' 's hazánk' törvényhozása 's így megyéink is elismerték. — Mig urbér leszen, birtoktalanságban kell tengnie a' földmivelők' többségének, mert ez annak talpköve levén, nélküle nem állhat, azért édes honunk' tej-mézes földének, böles előrelátás szülte megválthatási törvényünk' áldását használni akaró, független 's munkás birtokosokat ohajtunk, kiknek szorgalma a' tulajdonnak szívemelő édes érzetében varázs erővé válván, munkás pár tiz év' gyors multával hazánk' telkeit tartós virágzásba hozva, azoknak árát 's becsét is bizonyosan tiszte-rezendi, 's a' honban szét árasztandja veritéke' malasztjait.

Tagadni, hála jelenünk' terjedő miveltségének 's tisztult fogalmainak, már kisémeri azt, hogy polgári társaság vagy is status nélkül országos gyarapulást képzelni sem lehet, következőleg: részesülvén kiki a' közös státusnak közös jótéteményiből, sőt mivel a' status' több nemű intézeteinek köszönhetni csak egyedül a' társas élet' sarkalatos áldásait (mint személy- 's vagyonbátorság' biztosítását, az igazság' kiszolgáltatását 'stb.) méltányos tehát és igazságos joggal köve-

teli egyedeitől a' státus is a' közczél' megszerzésére 's terheinek fedezésére szükséges szereket; és ha a' köztársaság' közös jótéteményeinek 's áldásinak közös élvezése föltételezi csak a' terheket, mi lehet isteni, természeti és emberi igazság szerint illőbb tartozás annál, mint, hogy az illy terhek' (miket adónak nevezünk) viselése józan arányban kivétel nélkül mindenkiket kötelezzen. Folytonosan világlik tehát ('s csak kába fogultság tagadhatja), hogy hazánkban 's mindenütt, hol' csak egy osztályra kiválva a' szegényebb 's birtoktalan osztályra nyomul a' közterhek' vagy is adónak mindennemű sulya, ott közös vagy is nagyobb rész' gyarapulásáról álmodni sem lehet, ha pedig még ezen felül a' kormányok az adózók iránti figyelmöket egyedül azon gondoskodásukkal kimerítve lenni hiszik, hogy öket az adózókat csak adófizetési képességben megtarthassák, akkor az adózóknak tiszta jövedelmi felslege nem maradván, vagyonosságának is okvetlen veszni s fogynia kell, milly halálos vonaglások között megkondul és sietve közeledik a' status-banqueroute ke-serves, órája.

Mi a' bel és kül kereskedés' hiánya- 's gátainak untig érezhető 's ismert rosz következéseit illeti, hisz-szük: nem leszen ezuttal szükséges ezekről is terjedelmesebb vizsgálatokba merülni, azonban minthogy senki sem képes folytonos szükségeinek fedező szereit mind megtermeszteni, 's minthogy kinek kinek saját

termesztményei' feleslegéből lehet csak a' nem birt hol-
miket haszonnal megszerezni, még is: minthogy egyes
egész országok égalj 's fekvési különösségeknél fogva
közös munkával 's erővel sem képesek valamint saját
ugy egyedeik' szükségeinek minden nemét a' külföld'
közbejötte nélkül kielégíteni, és mivel mind a' bel mind
a' kül csere (mi nem egyéb a' kereskedésnél, melly
ismét tengelye az említett kielégítésnek) kül és bel-
földi vásár és piacz nélkül nem létesíthető, természe-
tes, hogy ha ezen cserét vagy is vásárt akár hon akár
kül gátok aggasztják, nehezítik, vagy bizonyos nye-
reséges kelmékre szinte tilalom tétetik, mi által a' honi
felesleg' ára a' külföldi cserélendők' árával az arányt
ki nem bírva nem is mérközhetik, 's így a' belszüksé-
gek csak kárral lennének kielégíthetők; természetes,
mint mondánk, hogy a' vágyak és szükségek' kielé-
gítő szereinek becserélése nehezítve tán lehetlenítve
is levén lassudan a' feleslegi természetnek (a' józan
honi 's külkereskedés' egyedüli anyagának) ingere is
el fog enyészni, az ipar és szorgalom pedig, az em-
beriség' e' két gyámoló nemtője a' nemzeti gyarapu-
lással a' közös és általános elszegényülésnek ékte-
len sirjába együtt dőlendnek.

Érintők, miként a' természetmények' feleslegének
csere szülte árától függ azoknak tenyésztése, ugyan is,
ki nyereség nélkül természet, annak nincs valódi érte-
lemben jövedelme; azért, midőn valamelly természet-

mény szerfölött olcsó, a' tenyésztésére szükséges munka pedig a' csere' súlyegyenének fentebb említett zavargtában közvetlen mit se szenvedvén, még is drága lehet, 's így a' tenyésztés 's munkabér' ezen viszonyos fonák állásában vagy megszűnik az illy nyereség nélküli természetmenny' tenyésztése, vagy csökkenni kell 's alább szállnia a' munka' bérének is; mert valamint van egy bizonyos mennyiségű ár vagy maximum, melylyen felül a' tenyésztők a' munkásokat jutalmazni képtelenek, úgy szinte van a' munkabérnek 's árának is egy minimuma, mellyen alul a' munkások sem dolgozhatnak. E' határszélen (mint a' külföld' többszöri tapasztalásai igazolják) gyakran tetteleges ellenségeskedésbe jöhet, de bizonyosan surlódásba keveredik a' tenyésztők és munkások' érdeke egymással, 's ezen két elválaszthatlan néposztálynak küzdése, 's ferde arányú állása közben pedig a' tenyésztők parlagolni, a' munkások henyélni levén kénytelenek, nem leszen mi 's ki által csak tengtetni is a' nemzeti gazdaságot.

Vannak ugyan még az általános elszegényülésnek több forrásai is, mint a' státus-kölcsönök *) műipar 's gyárnélküliség, pénz' szüke 's ennek drágasága, de mind ezeken, fekvő tulajdonnal bíró ipar- és szorgalomnak bel 's kül kereskedéssel ellátva okvetlen győznie kell; mert a' könnyített szabad vásár a' pénz' szü-

*) Ezekről tán különösen máskor.

két is, ugyan a' pénznek sokszori 's gyors körzése által nagy részben kipótolandja, a' növekedő vagyonság ismét műipart és gyárokat idézend elő, 's képtelenség hinni, hogy a' birtokos 's gyarapult földmivelő független állásának áldásait 's gyönyöreit használni, igényeivel élni ne tudjon, élni ne akarjon.

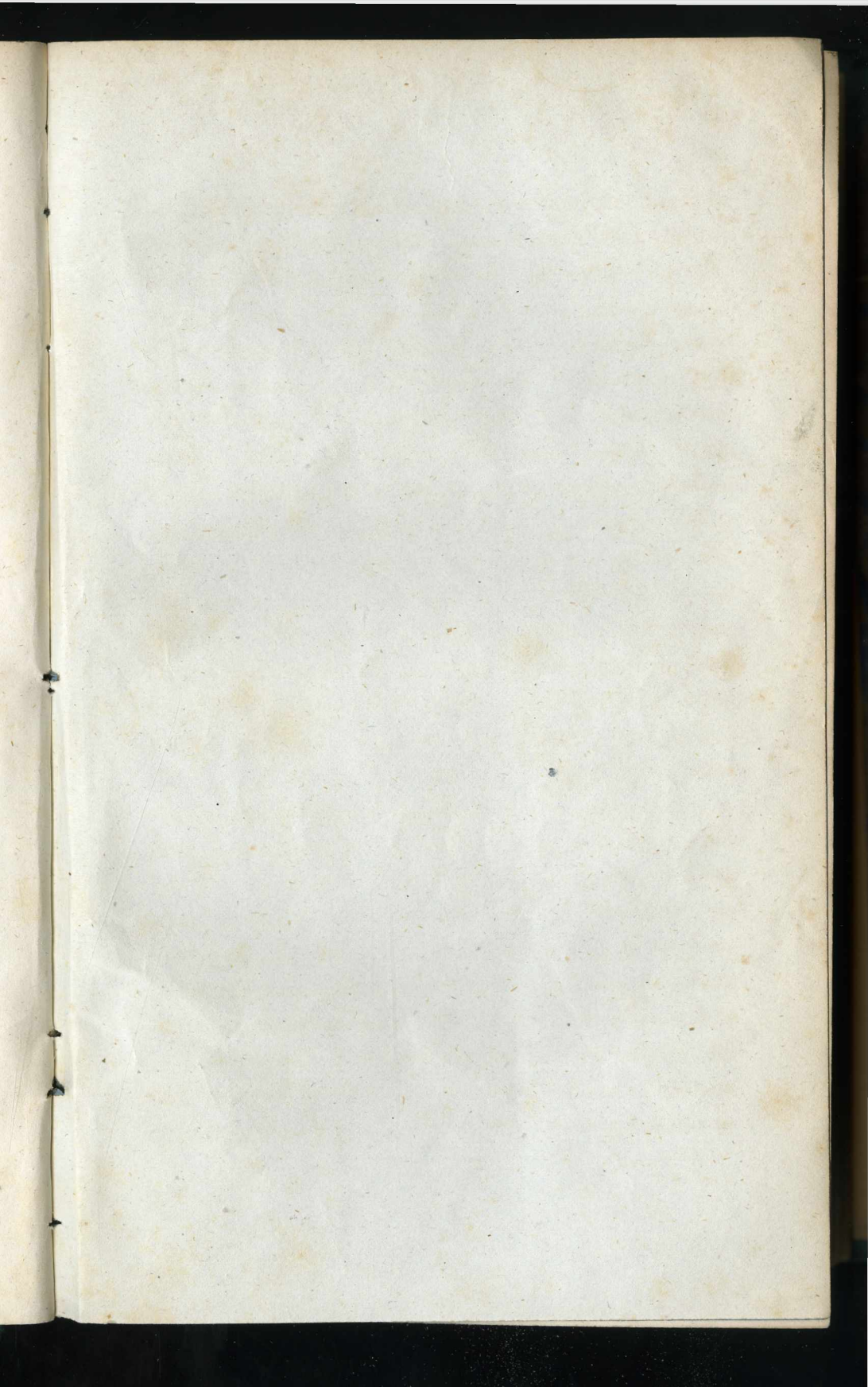
Azonban mind ezen előszámlált 's a' földmivelők' elszegényülését bizonyosan maga után vonó okoknak hatása csak parányi 's lassú marad mimdig az egyed-árúság, zártvásár' (vagy miként is nevezzük ez iszonyt, a' monopoliumot) természeti 's isteni igazságot tapodó, minden józan fogalmat gunyoló, 's az emberiség' nyomorán hizott következéseinek végtelen inségeihez képest, ez hordja társzekereken, ez viszi 's rakott hajókon rabolja ki a' honból a' nép' kincseit, melyekért ördögi cserébe kárvágyó mosolylyal koldus tarisznyát (mint Ali Aegyptusban) dob a' nép' nyakába.

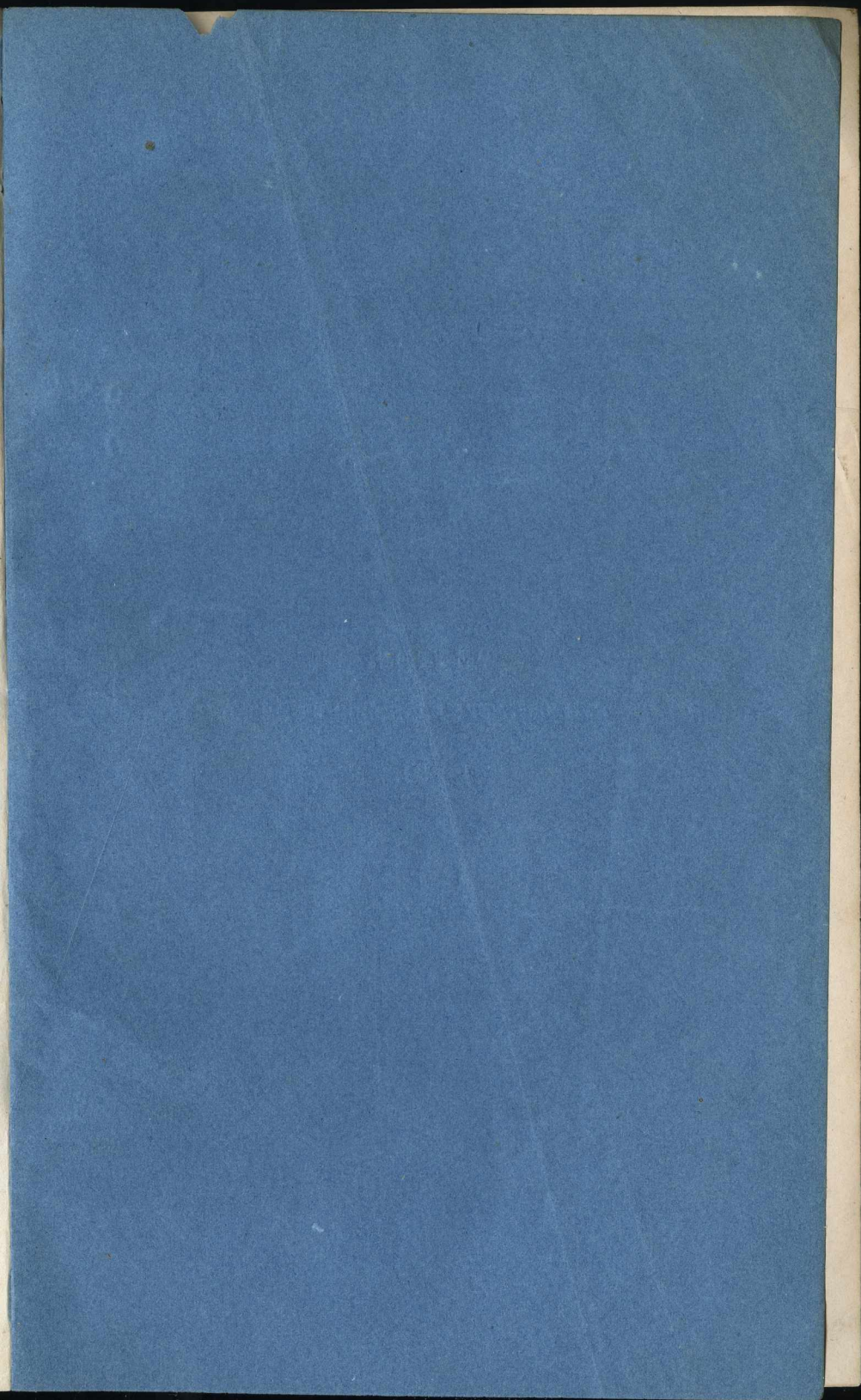
Könnyű elgondolni 's tudja kiki, hogy az okok' megszüntetésével az okozatoknak is meg kell szünni, de ámbár azoknak gyökeres elhárítását legnagyobb részben csak országosan lehet kieszközölni, szükséges még is, sőt polgári kötelességünk addig is hatalmunkban levő segédszerekkel a' földmivelést minden ágaiban elősegíteni. E' részben a' földnek felszabadítása, melly már törvény által megengedett, első helyen áll, 's legszívesebb ügyekezetiünket annyi-
val inkább igényli, mivel a' felszabadítás, miként már

a' Pesti Hirlapban is több ízben megmutattattott, a' földes urnak nem kevésbé áll hasznában és érdekében, mint a' jobbágynak. A' földmivelés, elősegítésére dús következésű szép példát nyújt továbbá a' magyar gazdasági egyesület is, mellynek jótékony hatását csak úgy érezheti honunk, ha annak országszerte fölállítandó több illy egyesületek segédül szolgálnak. Jutalmak' ajánlása, társas működés és sikeres példa sokat és sokszor segíthet. Ugyanis, ha megfontoljuk, hogy a' szegényebb földmivelő parányi jövedelmét 's erejét vagy is napi munkáját, melly családá 's gazdaságának ellátására nélkülözhetlenül szükséges levén, másra nem fordíthatja, kétes próbatételekbe 's új vállalkozásokba csekély vagyonának kockáztatása nélkül nem is vegyülhet; világos tehát, hogy a' földmivelők' ezen osztályára teoriával nem, 's csak tetteleg lehet, csak practice kell hatni.

Azért egyesüljünk, uraim! e' szent célra is, mert csak egyesület 's egyetértés vezethet minden jóra, szépre, nagyra és dicsőre!

Ohajtanók végre 's igen kívánatos volna, ha ezen nagy tárgyat minden oldalú vizsgálat alá véve honi tudósaink sokat ígérő figyelmökre méltatnák, vagy egy Pulszky Ferencz', B. Eötvös József', Szemere Bertalan' ügyessége 's hathatós tolla által a' közvélemény e' részben felvilágosíttatnék! Mert nekünk csekély képességünk csak azt sugalja: hogy „et voluisse sat est.“

PESTEN.

KIADTA ÉS NYOMTATTA LANDERER ÉS HECKENAST.

—
1841.

